

DSA -PYÖREÄN PÖYDÄN KESKUSTELU

21.4.2022

Communication rights
in the age of digital disruption
CORDI
<https://cordi.blog/>

PYÖREÄN PÖYDÄN KESKUSTELU DSA-PAKETISTA JA EMFA-ESITYKSESTÄ

21.4.2022, 12.00-15.30, HELSINKI, UNIONINKATU 33

Taustaa

EU:n ehdotus uudeksi asetukseksi digitaalisista markkinoista ja palveluista (Digital Services Act package) oli loppusuoralla keskustelua käytäessä 21.4. ja se hyväksyttiin 23.4.2022. Sen rinnalla on kommenttikierroksella Media Freedom Act, joka keskittyy kansallisten mediajärjestelmien ja -markkinoiden tukemiseen. Miten nämä regulaatiorahenteet vaikuttavat suomalaisen media- ja viestintäkentän toimintaan?

Raportin laadinnan periaatteet

Tämä raportti on koostettu pyöreän pöydän keskusteluista järjestäjien laatimien muistiinpanojen pohjalta. Keskustelussa noudatettiin ns. Chatham House -sääntöä, jonka mukaan osallistujat voivat vapaasti käyttää saamia tietoa, mutta puhujan tai muiden osallistujien henkilöllisyyttä tai taustayhteisöä ei tietoa käytettäessä saa yksilöidä ja paljastaa.

Osanottajat

Pyöreän pöydän keskustelun osanottajien taustayhteisöt olivat (aakkosjärjestyksessä): Aikakausmedia, CORDI (Helsingin ja Tampereen yliopistot), EFFI, Gramex, HSSH/Helsingin yliopisto, Journalistiliitto, Julkisen sanan neuvosto, Jyväskylän yliopisto, Liikenne- ja viestintäministeriö, Marketing Finland, Medialiitto, Rajapinta ry, Sitra, Tampereen yliopisto, Teosto, Traficom, Uutismedian liitto, Yle.

Ennakkokysymykset

Osanottajille oli lähetetty ennakkoon neljä yleistä kysymystä:

- Digipalvelusäädös (DSA) ja digimarkkinasäädös (DMA) ovat loppusuoralla. Mikä muuttuu ja miten säädökset vaikuttavat - vai vaikuttavatko - omiin toimialoihinne?
- Eurooppalaisen medianvapaussäädöksen (EMFA) kuulemisvaihe on juuri päättynyt. Tarvitaanko säädöstä Suomen näkökulmasta ja jos, miltä osin?
- Miten DSA:n ja DMA:n valmisteluprosessi on sujunut, onko taustayhteisösi tullut kuulluksi?
- Miten EU:n lakihankkeiden valmisteluprosessia voisi kehittää EU:n tasolla tai kansallisella tasolla?

Europarlamentaarikko Henna Virkkusen puheenvuoro ja keskustelu

- Taustaa: digitaalisella medially entistä suurempi rooli, **algoritmien ja teknologiajättien valtavaan vaikutusvaltaan on havahduttu** (myös yritykset), netissä on pystyttävä takaamaan samat oikeudet/vapaudet ja valvomaan samoja lakeja/sääntöjä kuin muualla, nykyinen lainsäädäntö ei huomioi digiympäristön ominaispiirteitä ja siihen liittyviä riskejä riittävällä tarkkuudella.
- Nykyhetkellä **eri lähestymistavat eri maissa**: vastuu digioikeuksien valvonnasta jää toimittajille, tutkijoille, kansalaisjärjestöille jne. Uusien säädösten on tarkoitus tuoda vastuu lainvalvonnan piiriin.
- Uudet säännökset koskevat kaikkia toimijoita, mutta asettavat **isoille enemmän vaatimuksia** ja velvollisuuksia. Digitoimijoille mm. velvoite tarjota käyttäjille pääsyn dataan.
- Uudet säännökset **helpottavat** markkinoille pääsyä ja **innovaatioiden** syntymistä, tällä hetkellä isot toimijat vaikeuttavat sitä.
- **Journalistiselle sisällölle** halutaan taata **vahvempi status** digialustoilla, sisällön poistaminen alustan omiin käyttöehtoihin vedoten halutaan estää. Somealustat ovat vastustaneet, pelkona että myös Russia Today -tyyppinen sisältö saisi samat erityisoikeudet.
- Digialustat ovat ylikansallisia, siksi sisällön rajoittaminen/kieltäminen on oltava mahdollista EU-tasolla. **Kriisitilanteissa** enemmän mahdollisuuksia tähän.

Digital Services Act (DSA) -paketti

- Yleisesti: uusia **säädöksiä pidettiin pääasiassa hyvinä**, päivittävät sääntelyä nykyaikaan (esim. mediamarkkinoita ja digioikeuksia säädellään nyt laajalti muilla, ei nimenomaan niihin liittyvillä laeilla ja säädöksillä). Ongelmina pidettiin mm. säädösten epäselvyyttä, konkretian puutetta ja yhteensovittamisen vaikeuksia koko EU:n tasolla.
- Sädösten nähtiin vaikuttavan merkittävästi **markkinointiin** ja mainontaan, varsinkin kohdennettuun mainontaan; vielä epäselvää miten.
- **Kohdennetun mainonnan rajoittaminen**/sääntely nähtiin pääosin hyvänä asiana, on tarve suojella alaikäisiä verkossa. Henkilötietojen profiloitikielto kuitenkin jo säädelty EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa (General Data Protection Regulation, GDPR).
- Keskustelussa tuotiin esiin, että mitä isompi toimija on, sitä helpompi sen on käyttää kohdennettua mainontaa ja noudattaa (tai jättää noudattamatta) uusia säädöksiä, kun taas **pienille toimijoille** saattaa koitua suhteellisesti **enemmän haittaa**. Vaikka säädösten tarkoituksena on vahvistaa pienempien toimijoiden edellytyksiä kilpailla suurten hallitsemilla markkinoilla, on siis riski, että säädöksillä on heikko tai jopa päinvastainen vaikutus.

DSA-paketti

- Erityisesti pienempien toimijoiden ja käyttäjien kannalta nähtiin toivottavana, että pystytään luomaan mahdollisimman ”valmis” **ympäristö, jossa käyttäjälle on selkeää, mihin hän suostuu**, ja mainostajille selkeää, mitä voi ja mitä ei voi tehdä.
- Nähtiin toivottavana, että sääntely voi korjata **liian hitaan kilpailun ongelmaa**. Googlen tai Metan kaltaiset yhtiöt pystyvät rikkomaan säädöksiä ja nielemään sakot kauan ennen kuin sääntely onnistuu estämään kilpailuaseman väärinkäytön. Sääntely siis toimii, mutta on nykyisellään aivan liian hidasta.
- Nähtiin toivottavana, että sääntely **tasapainottaa** yhtiöiden ja yksilöiden/yhteiskunnan välistä epätasaisesti jakautunutta **neuvotteluvoimaa**.
- **Datan siirrettävyys** nähtiin tärkeänä asiana säädöksissä. Vrt. telemarkkinoiden kilpailutilanne aiemmin ja säädökset puhelinnumeron siirrettävyydestä. Ongelma ei silloin eikä nytkään ole palvelut itsessään, vaan palveluntarjoajan ja käyttäjän välinen loukku. Datan siirrettävyys edellyttää uusia standardeja eri toimialoille.
- Viimeistelyvaiheessa komissiossa olevan datasäädöksen (Data act) mukaiset dataan liittyvät liittyvät **oikeudet yksityishenkilöille nähtiin hyvinä** ja kunnianhimoisina. Henkilö, joka on ollut mukana luomassa dataa, saa oikeudet datan pääsyyn ja jakamiseen. Esim. terveysdatan kannalta merkittävä uudistus.
- **USA:n rooli** nähtiin vieläkin hyvin merkittävä suurten teknologia- ja mediayhtiöiden sääntelyssä. Voi olla ongelmallista EU:n näkökulmasta.
- Nykyinen sääntely ei kata digitaalisen sisällön poistamista tai moderointia, DSA kattaa. Tämä nähtiin tärkeänä asiana yksilön **digioikeuksien** kannalta. Määritelmää laittomasta sisällöstä DSA:ssa pidettiin aika laajana ja sen rajoja epäselvinä.
- Nähtiin toivottavana, että uusi sääntely tuo paremman **suojan kuluttajille** verkon markkinapaikoilla.
- Ehdotettiin, että Suomessa mediamarkkinoita voitaisiin tukea tilattavien **lehtien arvonlisäveron** säätämällä nolnaan.
- **Kansallisen tason ja EU-tason välinen suhde** alustojen sääntelyssä nähtiin mahdollisena ongelmana. Mihin ilmoitetaan, kuka päättää, miten sääntelymekanismi toimii? Suuret alustat kootusti komission valvonnassa, miten pienemmät/paikalliset? Miten toimitaan, jos valvonta ei onnistu toivotulla tavalla kansallisella tasolla, kuten esim. Unkarin tapauksessa voi odottaa? Luodaanko mekanismi, jossa jäsenmaat velvoitetaan valvomaan toisiaan? (Huom. yleinen ongelma EU-lainsäädännössä, ei vain DSA/DMA.)
- **Vastuunjako** eri toimijoiden välillä nähtiin **epäselvänä**. Kenen vastuulla on valvoa esim. vakiintuneen uutismedian somepostausten kommenttiketjujen sisältöjä?
- Kansallisella tasolla Suomessa säädösten nähtiin koskevan **monen eri viranomaisen alueita** ja monen eri sidosryhmän intressejä. **Konkreettinen täytäntöönpano vielä epäselvä.**

European Media Freedom Act (EMFA) -esitys

- Yleisesti: Suomen näkökulmasta säädöksessä nähtiin olevan joitakin hyviä puolia, mutta enemmän **riskejä**. Suomeen ei haluttu turhaa lisäsääntelyä, joka vie resursseja ja pahimmassa tapauksessa heikentää nykyistä hyvää tilannetta.
- Suomen nykyinen hyvällä tasolla oleva mediavapaus nähtiin liittyvän pitkälti sääntelyn poissaoloon. Median sisältöä rajaa Suomessa rikoslaki ja sananvapauslaki. Mitään erityisesti mediaa sääntelevää viranomaista ei ole, eikä semmoista toivottu keskusteluissa. Ajatus siitä, että median vapautta ja moninaisuutta lisättäisiin byrokraattisella kontrollilla, nähtiin **Suomen näkökulmasta epäselvänä**. Nähtiin tärkeänä, että toimituksellinen päätösvalta säilytetään koskemattomana.
- Tuotiin keskustelussa esiin, että Brysselissä tuskin mietitään Suomea ensisijaisesti, kun uusia säädöksiä tehdään. Suomen monesta muusta jäsenmaasta poikkeavasta hyvästä media- ja sananvapaustilanteesta on **itse pidettävä huolta**, EMFA ei juurikaan koske sitä.
- Vaikka lehdistönvapaus on korkealla tasolla Suomessa ja monessa muussa jäsenmaassa, se ei ole mikään itsestäänselvyys. Säädöksen nähtiin olevan kykenemätön korjaamaan Unkarin ja Puolan kaltaisia todella huonoksi kehittyneitä tilanteita, mutta sen **toivottiin voivan ennaltaehkäisemään** samanlaista kehitystä muissa maissa.
- **Läpinäkyvyyden** edistäminen liittyen **medianomistukseen** nähtiin pääosin hyvänä asiana, mm. liittyen Ukrainan sotaan ja venäläiseen medianomistukseen. Toisaalta omistuksen keskittyminen ei välttämättä ole huono asia. Esim. EU-maissa, joissa on korkein lehdistönvapaus, on myös hyvin keskittynyt mediaomistus. Keskustelussa tuotiin esiin, että pienillä kieli- ja kulttuurialueilla omistuksen keskittymistä ei voi estää.
- Säädös saattaa tuoda mukanaan hyviä mahdollisuuksia jakaa **parhaita käytänteitä** Suomesta muihin jäsenmaihiin, esim. journalistinen itsesääntely.
- Säädöksen pyrkimykseen edistää media-alan sisämarkkinoita EU:ssa suhtauduttiin pääosin varauksella. Omistuksen kansainvälisyydelle ei nähty esteitä, mutta mediasisällön nähtiin olevan hyvin riippuvainen kulttuurisista ja kielellisistä piirteistä. Koko **sisämarkkina-ajatus** säädöksessä nähtiin päälle liimattuna.
- Säädös herätti keskustelua **EU:n roolista laajemmin demokraattisena arvoyhteisönä**. Miten tulisi kohdella ongelmamaita, joissa sananvapaus ja mediamarkkinat ovat huonolla tasolla? Ongelma ei koske pelkästään media- ja sananvapautta, tarvitaan laajempia ratkaisumekanismeja.

Valmisteluprosessit

- Valmisteluprosessit nähtiin pääosin onnistuneina, vaikka aikataulu nähtiin haastavana ja varsinkin loppuvaiheissa kovin kiireisenä. Dialogia käytiin ja sidosryhmiä kuultiin. Suomi pääsi suhteellisen hyvin vaikuttamaan.
- Vakiintuneilla toimijoilla on hyvät mahdollisuudet päästä vaikuttamaan ja osallistumaan dialogiin ministeriöiden kanssa. On jonkin verran ministeriökohtaisia eroja. Pienemmille, ei-vakiintuneille toimijoille kaivattiin parempia mahdollisuuksia osallistua valmisteluprosessiin.

CORDI: <https://cordi.blog/>

Aiemmat CORDIn pyöreän pöydän muistiot:

<https://www2.helsinki.fi/en/conferences/media-platformisation-and-small-nations/materials>

